

פינת ההלכה

הלכות מים אחרונים[א]

א. האוכל סעודה של פת [לחם], צריך ליטול [לרחוץ] ידיו קודם שיברך ברכת המזון, ונטילה זו נקראת "מים אחרונים" והיא חובה (ש"ע אורח"י סי' קפ"א ס"א, הלכה כדרכה לגר"ד יוסף סי' קפ"א ס"א).

הטעם: משום שהידים מזוהמות מן האכילה ופסולות לברכה וסמכו זאת חז"ל על הפסוק "והתקדשם והיייתם קדושים" (ויקרא כז), "והתקדשתי" – אלו מים אחרונים (גמ' ברכות נג:), ואפילו כשאין ידיו מלוכלכות כלל מן האכילה חייבו חז"ל גם כן בנטילת "מים אחרונים", מפני חשש מלח סדומית. שבכל סעודה מצוי מלח ויש לחוש שמא מעורב בהם מעט מלח סדומית שמעורר את העיניים למי שנוגע בהם ואח"כ יגע בעיניו. ואף שאין מצוי מלח סדומית בימינו יש לחוש למלח אחר שיש לו אותם תכונות (משנ"צ ס"ק א), ועוד שלפי הקבלה וה"זוהר הקדוש" יש ב"מים אחרונים" סוד גדול (פסקי תשובות סי' קפ"א ס"א, כה"ח ס"א).

ב. המפזר מלח על מלפפון חי או סלט וכדו' אינו צריך ליטול ידיים משום מלח סדומית (ילקו"י ח"ג עמ' רנו ס"ב, הלכה כדרכה סי' קפ"א ס"ב).

הטעם: לסמוך על זה שבזמן הזה אין לחוש למלח סדומית ובצורפים נוספים ורק בסעודת פת מחמירים בזה (ס"א).

ג. החוב ליטול ידיו ל"מים אחרונים" הוא בין לגברים ובנים ובין לנשים ובנות (הליטות עולם לשל"ס עובדיה יוסף ח"ב עמ' מד ס"א, ילקו"י אורח"י ח"ג סי' קפ"א ס"ב, הלכה כדרכה סי' קפ"א ס"א), וטוב לחנך את בניו ובנותיו הקטנים שהגיעו לחינוך לזה (ק. ילקו"י סי' קפ"א ס"ב, ילקו"י דני חינוך קטן עמ' קמט ס"ב).

ד. אונן ר"ל [שהוא אדם שנפטר קרובו שחייב להתאבל עליו וטרם נקבר] אע"פ שפטור מכל המצוות האמורות בתורה (ש"ע יו"ד סי' שצ"א ס"א) ולכן אוכל בלא ברכת ה"מוציא" וברכת ה"מזון" (ש"ע ס"א).

מ"מ נוטל ידיו למים ראשונים[לפת] (ללא ברכה) ומים אחרונים (ילקו"י ח"ג עמ' ס"א).

ה. אין מברכים שום ברכה על מים אחרונים (ש"ע אורח"י סי' קפ"א ס"א).

ו. מים אחרונים נוטלים מכל מיני משקים ולא דווקא במים (ש"ע אורח"י סי' קפ"א ס"ט) חוץ מין מפני חשיבותו (משנ"צ ס"ק כ"א).

והפוסקים החמירו שלכתחילה עדיף ליטול במים אכ"כ אין לו, ורק אז בשאר משקים (משנ"צ ס"ק כ, כ"ח ס"א – ס"א ס"א, כה"ח ס"ק כ"ד, ילקו"י ח"ג עמ' רנ"ג, הלכה כדרכה סי' קפ"א ס"ב).

ז. כל מים כשרים לנטילת [שטיפה] ידיים למים אחרונים ואפילו מים הפסולים לנטילת ידיים לסעודה כגון: מים מרים, סרוחים או עכורים שאינם ראויים לשתיית בהמה או במי חמי טבירה שהצטננו או במים שנעשתה בהם מלאכה (משנ"צ ס"ק כ"א, עיין כה"ח ס"ק כ"א, הלכה כדרכה סי' קפ"א).

ומספיק ליטול פעם אחת (ס"א).

ח. אין ליטול במים חמים שהיד סולדת בהם (ש"ע סי' קפ"א ס"ג), אבל במים פושרים שאין היד סולדת מותר ליטול בהם, וטוב להחמיר שיהיו צוננים (משנ"צ ס"ק ז, כה"ח ס"ק טז כ"ח ס"א – ס"א ס"א, הלכה כדרכה ס"ט).

ט. מים אחרונים לא חייב ליטול בכלי ו לא "כח גברא" [היינו שפיכה ע"י כל אדם] אלא אפשר לרחוץ ידיו תחת ברו מים (משנ"צ סי' קפ"א ס"ק כ"א, ש"ע אור"י לזיון לגר"צ אב"ד שאלו ח"ב פ"ג ס"א, הלכה כדרכה סי' קפ"א ס"ב, ילקו"י ח"ג עמ' רמט ועוד) ואם היה דבר חוצץ על ידיו ונטל ידיו אינו צריך לחזור וליטול (משנ"צ ס"ק כ"א, הלכה כדרכה סי' קפ"א).

י. בנטילת ידיים למים אחרונים צריך ליטול עד סוף הפרק השני של האצבעות (ש"ע סי' קפ"א ס"ד), ובאגודל מספיק עד סוף פרק ראשון (משנ"צ ס"ק ז, ילקו"י עמ' רמט).

ועל פי הקבלה והאר"י ז"ל צריך ליטול עד סוף קשרי האצבעות [היינו כל האצבעות עד כף היד] וכן יש לנהוג לכתחילה (נבואה"ל למשנ"צ ד"ה עד "עד פרק שני", כה"ח ס"ק ז, ש"ע אור"י לזיון ח"ב פ"ג ס"א, כה"ח פ"י ס"א – ס"א ס"א, ילקו"י ברכות ח"ג עמ' רמט, הלכה כדרכה סי' קפ"א ס"א, פסקי תשובות סי' קפ"א ס"ט).

לעלון האיחוד דרוש מפיץ בהתנדבות לחלוקת העלונים בבתי הכנסת בכל שבוע באזור ה' אשדוד טל: 08-8644452

ניתן להשיג באיחוד את לוח הברכות הצבעוני, לוח בדיקת דגים מתולעים הצבעוני ואת ספר נתיבות החינוך בהוצאת העלון לפנות לטל: 08-8644452

משרדי "האיחוד" טל: 08-8644452 *לא לעיין בתפילה* דוא"ל: haihud.ashdod@gmail.com

בס"ד

האיחוד

עלון לשבת קודש

לע"נ יוסף בן אליה וחממה ז"ל לבית גיאת

לע"נ משה בן זילפה ואליאס ז"ל לבית חיימי

יח' סיון תשע"ט 1278 (שנה כד')

נושא השבוע: נטילת ידיים (יג)

ההפטר: "וישלח יהושע" (יהושע ב')

פרשת שלח-כך

"...בבואכם אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה והיה באכלכם מלחם הארץ

תרימו תרומה לה'" (טו, יז-יט)

האדם נברא על מנת שיצטרך לאכול ולשתות למען יעלה על ידי כך את כל העניינים הגשמיים אל השם יתברך, לפיכך צריך כל אחד לפני גישתו לאכול להתבונן בנפשו, אילו רצה השם יתברך יכול היה לתת לי חיים גם בלעדי האכילה, אין זאת כי אם רצונו שאעלה את המאכלים לכן חייב אני לאכול בקדושה ובטהרה קרי לברך לפני ואחרי האוכל, ליטול ידיים לפני ואחרי ולא רק כדי להשביע את תאוות האכילה שלי.

וזה שאמרה התורה: "בבואכם אל הארץ" – שתבואו להנות מהעניינים הארציים תזכרו "אשר אני מביא אתכם שמה" – כי אני עושה כן כדי שתהיו רעבים ותאבים אל המאכלים ותשבועו מהם ואז תבינו כי "והיה באכלכם מלחם הארץ" – תאכלו אותו באופן כזה ש"תרימו תרומה לה" – ותאכלו את המאכלים בקדושה ובטהרה ובכך תעלו אותם להשם יתברך ותקדשו את הגשמיים.

"ראשית עריסותיכם וזלזל תרימו תרומה" (טו, כ)

שלא יאמר האדם: בימי נעורי "אעשה חיים" ולעת זקנתי אהפוך לירא שמים, על כך אמרה התורה: "ראשית עריסותיכם תרימו תרומה" – עוד בראשית חייכם, בימי נעוריכם חובה עליכם לקדש את חייכם ולהרימם אל דרכי הבורא, כיצד? תקבעו לכם זמן בכל יום ללמוד את התורה וההלכות שתדעו לקיימן הלכה למעשה.

השקפת היהדות

חשיבות מים אחרונים!!

סיפר הרב עמנואל תהילה שליט"א: פעם נסעתי לבקר חבר, הוזמנתי לארוחת צהרים בביתו, בסיום ארוחה נטלנו "מים אחרונים" והתחלנו לברך ברכת המזון.

לפתע קם המארח ממקומו בעודו מברך ברכת המזון וצעד צעדים אחורה באומרו "עושה שלום במרומיו", כאילו טיים עתה תפילת שמונה עשרה.

כשסיימתי לברך ברכת מזון פניתי אליו בשאלה: "מזון התנועת הללו שעשית?", הוא השיב: "מרב שהייתי שקוע בטרידות ולא בברכת מזון שהגעתי ל"עושה שלום" שכחתי שאני בברכת המזון וחשבתי שאני בתפילת שמונה עשרה... אוי לנו שככה נראות התפילות והברכות שלנו!

כידוע "מים אחרונים" הינם מים שנוטלים בהם את הידיים בסיום הסעודה לפני ברכת המזון כדי לנקותם מלכלוך האכילה ועוד טעמים נוספים כמפורט בהלכה.

הגמרא בעירובין(י) מסבירה את חשיבות נטילת ידיים של מים אחרונים עד כדי כך שריוצאים למלחמה אף על פי שפטורים מנטילת ידיים ראשונה ללחם ובכל זאת חז"ל חייבו אותם בנטילת מים אחרונים משום חשיבותו והסכנה באי עשייתו.

הגמרא בשבת(טב) מביאה סגולה לעושר למי שנוטל ידיים, בין נטילת מים ראשונים ובין מים

הזמנים ע"פ לוח "אור החיים" של אופק תל אביב *שעון קיץ* סוף זמן ק"ש לשבוע הבעל"ט 8:25- 8:26

כניסת שבת: 7:31 יציאת שבת: 8:22 יציאת ש"ר: 9:18

אחרונים אחרי הסעודה.

הגמרא בברכות(נ) מביאה שנטילת ידיים הראשונה לפני הסעודה ומים אחרונים שלאחר הסעודה נועדו לקדש את האדם לפי שידי של האדם כל היום עסקניות הן, לפיכך נטמאות לעתים מזומנות ומובא ב"וזהר הקדוש" שבזכות שאדם נוטל מים אחרונים הוא מצמצם את המקטרגים שיש עליו ועוד בנטילת ידיים זו יש סודות גדולים על פי הקבלה .

מעשה שהיה

בזכות מצוות מים אחרונים

אני בת 55, אם ל-11 ילדים שיחיו וסבתא לכמעט 30 נכדים, עובדת באחד ממשרדי הממשלה. לפני 17 שנה נולדו לנו תאומים, מרגע לידתם לא פסקו הבעיות באוזניים לשניהם. הקושי היה רב, מהאזנים של שניהם נזלו מים, לפעמים בצורת דלקת ולפעמים סתם מים, הכאבים היו נוראים והם צרחו ללא הפסקה. בעלי ואני מצאנו את עצמנו נוסעים לבית חולים "ביקור חולים" אחת ליומיים, פעם עם אחד ואחר כך עם השני. מגיעים, מקבלים טיפול כלומר דיקור פנים באוזן כדי שהמים או הדלקת יצאו החוצה, וחוזרים הביתה מותשים לגמרי, וזה לא נגמר.... הרופאים אמרו שלא יהיה מנוס מניתוח כפתורים לשניהם כשיגיעו לגיל שנה.

באחד הימים הגעתי הביתה מותשת כרגיל, וחשבתי מה אוכל לעשות למען בריאותם. הבנתי שאין סתם מחלות בעולם, ואין ייסורים שבאים לחינם, צריך לעשות חשבון נפש, חובה עלי למצוא מה מרמזים לי מן השמים.... לאחר מחשבה החלטתי לקבל על עצמי להקפיד על מצוות "מים אחרונים", מדוע? את רוב המצוות השתדלתי לקיים באופן מדויק, כמו נטילת ידיים, ברכות השחר, שמע ישראל, ברכת המזון וכו'.... והיה ברור לי שעלי לקבל את מצוות "מים אחרונים" כמו שצריך, עד אז לא קיימתיה, אין לי מושג למה? אמרתי ועשית.

בפעם הראשונה שבה נטלתי בפועל מים אחרונים אחרי הסעודה הגעתי לתודעה שבעצם קיבלתי על עצמי קבלה של מצוה הקשורה במים, כאשר הבעיה של התאומים שלי קשורה במים, המים שנוזלים להם מהאוזניים! מים של מחלה לעומת מים של מצווה.

יש בורא לעולם, המנהיג את בריותיו על פי התורה הקדושה, ידוע כי כל מצוה היא כנגד איבר מסוים בגוף האדם ואף כנגד הנשמה, שאף היא מורכבת מאיברים רוחניים. והלא יאמן קרה, תוך זמן קצר נעלמו הדלקות מאוזני התאומים לחלוטין! שלא לדבר על כך שלא היה צורך בשום ניתוח, ובחסדי השם לא היו להם דלקות באוזניים, הם לא נזקקו לא לתרופות ולא לניתוח, והכל בזכות מצוות "מים אחרונים".

(אלבום 79-קובי לוי)

כיצד ניצל ממאכלות אסורות?

מעשה שהיה

מעשה באדם אחד, עשיר גדול שהגיע מחוץ לארץ כדי לבקר את הבבא סאלי זיע"א. עשיר זה היה רחוק מכל דבר שביהדות, ואפילו היה אוכל שקצים ורמשים ללא משים. כשבא לפני הבבא סאלי, ביקש להשאיר אצלו מתת יד מכובדת והגונה, אך הבבא סאלי זיע"א לא רצה לקבל זאת ממנו למרות הפצרותיו.

לבסוף אמר לו הבבא סאלי, שהוא לא יקבל בשום אופן, אבל אם הוא מתעקש, אזי יפקיד את הכסף בידי אחיו, הבבא חאקי זיע"א. שם אותו עשיר פעמיו לכיוון ביתו של הבבא חאקי זיע"א, ובינתיים התקשר אליו הבבא סאלי ומסר בידו הנחיות מדויקות. כשבא אותו עשיר לבבא חאקי זיע"א, גם הוא לא רצה לקבל זאת ממנו, וכשהלה הפציר בו מאד, אמר לו שהוא מוכן לקבל את מתנתו בתנאי שהוא יקבל על עצמו רק דבר אחד קטן והוא: שייטול ידיה לפני כל סעודה. התפלא אותו העשיר ואמר, "וזהו?", זה כל מה שאתה מבקש ממני?! הרי זה דבר

באמת פעוט, והסכים. ועוד אמר לו הבבא חאקי "אם אתה רוצה, גם תברך לפני האוכל, והרי זה באמת לא קשה". וגם לכך הסכים העשיר. כשעלו העשיר ואשתו למטוס בדרכם חזרה לחו"ל, הוא הזמין כדרכו מנה לא כשרה, הזכירה לו אשתו שהוא התחייב ליטול ידיים לפני האוכל. והנה כשהוא בא לברך, אמרה לו אשתו: "על מה אתה מברך, על מזון לא כשר?".

הבין אותו עשיר שהוא "נפל" במלכות קודש של בבא חאקי, ומאז נמנע מלאכול כל מאכל שאיננו כשר בתכלית ההכשר והידור .

פנית ההלכה

הלכות מים אמצעיים בסעודה[ב]

- א. יש מאכלים שאין לאכול אותם יחד (ש"ע יו"ד סי' פז ס"א, ש"ע יו"ד סי' קטז ס"ב), אך בזה אחר זה הם מותרים [בשר אחר חלב, בשר אחר דגים וכדו'] (ש"ע יו"ד סי' פט ס"ב , יו"ד סי' קטז ס"ג) ולכן חז"ל קבעו גדרים בניקוי הפה ורחיצת[נטילת] הידיים במעבר ממאכל למאכל הנ"ל כדי שלא יגיע לערבוב האסור דרך הפה או הידיים, וניקוי הידיים נקרא "מים אמצעיים" (ש"ע יו"ד סי' קטז ס"ג, ש"ע יו"ד סי' פט ס"ב, ש"ע אור"ח סי' קעג) .
- ב. מים אמצעיים לא חייב ליטול בכלי ולא "כח אדם" [=היינו שפכה ע"י כל אדם], אלא אפשר לרחוץ ידיו תחת ברז מים (ענין ש"ע יו"ד סי' פט ס"ב, ילקו"י אור"ח ח"ג סי' פט ס"ג, הלכה כדוכה סי' קעג ס"ט-טז) .
- ג. השטיפה תהיה ע"י מים דווקא (הרמ"א אור"ח סי' קעג ס"ג וכן מוכח בד"י סי' קעג שכן דעת בית יוסף בשולחן ערוך) ובשעת הדחק כשאין לו מים ליטול ייטול בשאר משקים (כה"ח סי' קעג ס"ק כ, ילקו"י אור"ח ח"ג סי' פט ס"ג, הלכה כדוכה סי' טז).
- ד. נטילת מים אמצעיים היא ללא ברכה (בית יוסף סי' קעג ס"ג, כה"ח סי' קעג ס"ק יט, הלכה כדוכה ס"ס יד).
- ה. מים אמצעיים מספיק שייטול ידיו עד פרק שני של האצבעות (משנ"ב סי' קעג ס"ק ו, כה"ח ס"ק יג, הלכה כדוכה סי' קעג ס"ית, ילקו"י אור"ח ח"ג סי' פט ס"ג).

- ו. יש אומרים שהאוכל ע"י כף או מזלג באופן שאינו נוגע בה בידיו, אינו צריך לרחוץ ידיו ויש מחמירים. והמנהג להחמיר בזה והמקל בזה במקום צורך יש לו על מה לסמוך (ענין בשא"ת יוסף לנש"ל יתכן יוסף ח"ג סי' קעג ס"ה, פסקי תשובות לגר"צ רבינובן סי' קעג ס"ב) .
- ז. במעבר ממאכל למאכל [להלן] בנוסף למים אמצעיים צריך גם לקנח פיו בפת או בפירות [היינו ללעוס שעי"י הלעיסה אם היו פרוצים בין השיניים הם יוצאים] וידיה [=ישטוף] פיו במים (ש"ע יו"ד סי' פט ס"ס, ילקו"י ח"ג סי' קעג ס"א, הלכה כדוכה סי' קעג ס"ו) או בשאר משקים (ילקו"י ס"ג, הלכה כדוכה).
- ח. המאכלים שצריכים במעבר מאחד לשני ליטול "מים אמצעיים" הם:
לספרדים: בין במעבר מחלב לבשר (ש"ע אור"ח סי' קעג ס"א) במעבר מדגים לבשר (וההיפך) (ש"ע ס"ס כ"ב) או במעבר מדגים לחלב (וההיפך) (הלכה כדוכה סי' קעג ס"ג, כה"ח סי' קעג ס"ק ג-ז) צריכים:

- נטילה של מים אמצעיים
- קינוח והדחת הפה (ס)
- לאשכנזים: *במעבר מחלב לבשר צריך:
- נטילה של מים אמצעיים
- קינוח והדחת הפה (ס).

*במעבר מדגים לבשר [וההיפך] -אינם צריכים ליטול [לרחוץ] ידיים ולא להדיח [לשטוף] את הפה, מ"מ צריכים לאכול ולשתות משהו ביניהם שיהווה כעין קינוח והדחה (הרמ"א יו"ד סי' קטז ס"ג, משנ"ב סי' קעג ס"ק ד, מג"א אור"ח סי' קעג ב"ש הסמך) , אינם צריכים ליטול ידיים ולא לקנח ולהדיח הפה (הלכה כדוכה סי' יב-ג)

*במעבר מדגים לחלב [וההיפך] -שמתירים לאכול דג עם מוצרי חלב יחד (יו"ד סי' פז ס"ס בהרמ"א בדרכי משה ס"ק ד , מג"א אור"ח סי' קעג ב"ש הסמך) , אינם צריכים ליטול ידיים ולא לקנח ולהדיח הפה (הלכה כדוכה סי' יב-ג)